ROZALIA COLCIAR
(Cluj-Napoca)

GRAIUL DIN FELEACU (JUD. CLUJ)

1. Premise

1.1. Sat vechi românesc din Transilvania, menţionat pentru prima oară în documentele istorice în 1366 (Suciu 1967–1968, vol. I, p. 229), Feleacul este situat într-o zonă colinară (pe Dealul Feleacului), la 7 km de municipiul Cluj-Napoca, pe DE 15, în direcţia Cluj–Turda. Deşi localitate foarte apropiată de oraş, Feleacul şi-a păstrat, în linii mari, tradiţiile, obiceiurile şi mai ales graiul, în pofida influenţei civilizaţiei citadine şi a limbii literare.

În ALR I, Feleacul este reprezentat de punctul cartografic 251, ancheta desfăşurându-se în toamna lui 1930, cu participarea lui Sever Pop, Th. Capidan, George Giuglea şi Ştefan Bezdechi. În *Atlasul lingvistic român pe regiuni – Transilvania*, localitatea este reprezentată de punctul cartografic 297, ancheta fiind efectuată în toamna anului 1971 de către Dumitru Loşonţi. De asemenea, personal, am efectuat câteva anchete dialectale, în 1992 şi 1994, cu *Chestionarul NALR* şi *Chestionarul IV* al Muzeului Limbii Române, anchete ale căror rezultate s-au concretizat în două studii publicate (Groza(-Colciar) 1998–1999, 2004–2005).

În 1930, satul avea cca 630 de case, cu aprox. 2 800 de locuitori, iar în 1971, cca 900 de case, cu aprox. 3 000 de locuitori; în prezent, Feleacul are, conform datelor oferite de către Primăria Feleacu, 830 de case şi 1 773 locuitori, în exclusivitate români.

În timp ce, în 1930, ocupaţiile de bază ale locuitorilor erau cultivarea pământului şi creşterea animalelor, în 1971, majoritatea locuitorilor munceau în oraşul Cluj. Astăzi, mai mult pensionarii se ocupă cu cultivarea pământului sau cu creşterea câtorva animale.

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

Tinerii sunt navetişti, studiind sau muncind în Cluj. De asemenea, se mai poate remarca un fenomen specific zonelor din vecinătatea marilor oraşe: migraţia orăşenilor, nu neapărat băştinaşi, spre sat, aceştia construindu-şi locuinţe cu tot confortul celor de la oraş. În aceste condiţii, se constată o pierdere treptată a obiceiurilor şi a graiului local, satul având toate perspectivele de a fi înglobat în zona metropolitană a Clujului.

1.2. Metoda folosită de către noi în culegerea materialului dialectal este, în primul rând, metoda anchetatorului-informator, Feleacul fiind localitatea noastră natală şi cea în care locuim. Pentru a verifica exactitatea materialului, am recurs şi la anchete cu un alt informator, respectiv Nastasia Pop, de 78 de ani, pensionară, cu 8 clase.

Trebuie menţionat şi faptul că Feleacul se învecinează cu satul Vâlcele, localitate al cărei grai, extrem de asemănător cu cel din Feleac, a fost studiat de către Romulus Todoran (1960).

2. Consideraţii teoretice

Majoritatea cercetătorilor care au studiat configuraţia dialectală a Transilvaniei consideră că aceasta nu reprezintă o arie unitară precum celelalte subdialecte ale limbii române, ci aici se întâlnesc mai multe *graiuri* care se grupează, de obicei, cu subdialectele vecine.

Astfel, G. Weigand (1908) consideră graiurile transilvănene drept „dialecte de tranziţie”, cele dinspre nord grupându-se cu Moldova, iar cele dinspre sud, cu Muntenia.

S. Puşcariu (1976, p. 214–218), a cărui opinie este împărtăşită şi de către S. Pop (1950, p. 667–668), reia teoria lui G. Weigand şi, pe baza examinării unor hărţi din ALR, demonstrează că sudul Transilvaniei se grupează cu Muntenia, nordul, cu Moldova, iar vestul, cu Banatul şi Crişana.

Pe baza unor noi date, în special din domeniul lexicului, Emil Petrovici (1941a, b) şi R. Todoran (1956) constată că ariile unor termeni specifici zonelor vecine se întind şi spre centrul Transilvaniei.

Preluând teoria lui Emil Petrovici, I. Coteanu (1961, p. 66–113) caracterizează graiurile transilvănene astfel: asemănătoare cu cele

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

din „dialectul" muntean (pe cele din zona sudică, extinzându-se spre nord, până spre Târgu-Mureş), asemănătoare cu cele aparţinând „dialectului" moldovean (pe cele din zona nord-estică, mergând spre sud-vest, până la Turda), asemănătoare cu cele din „dialectul" bănăţean (pe cele din Ţara Haţegului) şi cu „dialectul" crişean (partea vestică).

Cercetători precum Al. Philippide (1923, p. 385–405) împart, pe baza unor particularităţi fonetice, teritoriul lingvistic dacoromân în două grupuri dialectale, graiurile din Transilvania încadrându-se în grupul nordic sau banato-transcarpatin (cea mai mare parte a provinciei) şi în grupul sudic sau muntenesc (partea de sud-est – Ţara Bârsei şi Ţara Oltului).

Reluând teoria lui Al. Philippide, Emanuel Vasiliu (1968, p. 40–193) grupează graiurile dacoromâne în două tipuri: tipul „moldovenesc" (în care include şi aria transilvăneană) şi tipul „muntenesc".

Referindu-se la zona Transilvaniei, Gh. Ivănescu (1980, p. 36–45) vorbeşte despre un „dialect de tranziţie", mai puţin individualizat, care se întinde pe un teritoriu cuprins între Alba Iulia, Dej, Munţii Rodnei, Miercurea Ciuc, Braşov şi Sibiu şi care se concretizează în patru graiuri: ardelean cu *ì (à) > É*; ardelean central cu *te, ti*; ardelean de sud; ardelean dinspre Moldova.

I. Gheţie (1964, p. 339) admite teoria conform căreia ar exista un subdialect transilvănean cu o arie întinsă şi cu o unitate relativă, în cadrul căruia se disting, puternic individualizate, graiul crişean, graiul oşean şi graiul maramureşean, la care se adaugă o zonă mai puţin individualizată lingvistic, un teritoriu care merge de la Deva, la Dej, Munţii Rodnei, Miercurea Ciuc, Braşov şi Sibiu.

În *Dialectologie română* (1977, p. 130 şi urm.), unde cele cinci subdialecte ale dacoromânei sunt încadrate în două tipuri fundamentale: tipul muntenesc (sudic), reprezentat de subdialectul muntean, şi tipul moldovenesc (nordic), reprezentat de subdialectele moldovean, bănăţean, crişean şi maramureşean, se admite că isoglose ale anumitor fenomene caracteristice ariei subdialectului moldovean cuprind şi părţi variabile din jumătatea nord-estică a Transilvaniei (părţi din judeţele Bistriţa-Năsăud, Harghita, Covasna, jumătatea estică a judeţului Cluj şi jumătatea nordică a judeţului Mureş).

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

În *Tratat de dialectologie românească*, Maria Marin şi Bogdan Marinescu (1984) consideră că graiurile din Transilvania se înscriu în aria graiurilor de tip nordic sau de tip transilvănean, subliniindu-se necesitatea descrierii lor separat de celelalte unităţi lingvistice daco-române, în cadrul cărora pot sta alături de subdialectul crişean, subdialectul maramureşean şi graiul oşean, dat fiind faptul că graiurile din Transilvania constituie o unitate aparte, a cărei principală trăsătură constă în modul de îmbinare a particularităţilor ce individualizează celelalte graiuri nordice.

3. Observaţii asupra graiului

3.1. Particularităţi fonetice

3.1.1. *Accent*

– în verbul *a blestema*, accentul etimologic se păstrează: *blástăm, blástămi, blástămă*;

– accentul se păstrează pe tulpină, ca în limba veche, în verbe precum *înfŠşur, mŠsur, strŠcur, încónûur*;

– accentul e diferit de cel din limba literară, în cazul pronumelor şi adverbelor compuse *céva, cúmva*, dar şi în substitutive precum *hărtie, grédină, préscură, Ştéfan*, [Már¯a] (< *Maria*).

3.1.2. *Vocalism*

– *a* neaccentuat > *ă*: *păpuc* (< *papúc*), *păhár* (< *pahár*);

– *a* acc. > *ă*, la pers. I ind. prez. a unor verbe de conjugarea I: *răbd* (< *rabd*), *scăp* (< *scap*);

– *a* acc. > *e*, în formele de pers. a II-a ind. prez., şi în ™, la pers. a III-a conj. prez.: *rebzi* [rebz] (< *rabzi*), *scalzi* [skélz] (< *scalzi*), (să) *rebde* [să r™bĝe] (< *să rabde*), (să) *schelde* [să sk™lĝe] (< *să scalde*);

– *ă* neacc. > *î:* [gálbîn] (< *gálbăn* < *gálben*);

– în cuvântul *coástă* [sg.], *-ă* final > *-e*: [c¾ste];

– *e* > *ă*, după consoane labiale în poziţie dură: *pă* (= *pe*), *păstă* (= *peste*), *părete* (= *perete*), *păreche* (= *pereche*), *mărg* (= *merg*);

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

– *e* etimologic se păstrează după consoane labiale, într-o serie de cuvinte în care *e* > *ă*, în subdialectul muntean: *beút* (= *băut*), *îmbét* (= *îmbăt*), *împenát* (= *împănat*), *beşîcă* (= *băşică*);

– *é* urmat în silaba următoare de altă vocală anterioară > ™: [f™ĉe] (= *fete*), [m™re] (= *mere* < *merge*), [û™me] (= *geme*);

– *e* medial neacc. > *i*: [fiš¯ór] (= *ficior* < *fecior*), [Ìámiæi] (= *oamini* < *oameni*), [pr™ĉiëi] (= *pretini* < *prieteni*);

– în paradigma verbului *a crăpa*, vocala *e* se păstrează: *crep, crepi, crepăm*, dar şi *crepătură*;

– *e* > *ă*, după consoanele *s, z, ş, j, ţ, r:* [sămn] (= *semn*), [zămu¯™şĉe] (= *zemuieşte*), [şăd] (= *şed*), [jăb] (= *jeb*), [ţăs] (= *ţes*), [×ntră] (= *între*);

– *i* > *î*, după consoane labiale: [pîn] (< *pin* < *prin*)

– *i* > *î*, după consoanele *s, z, ş, j, ţ*: [s×tă] (= *sită*), [z×ŝe] (= *zice*), [ş×pot] (= *şipot*), [jîr™bĝi¯¡] (= *jirebie*), [ţ×pă] (= *ţipă*);

– păstrarea lui *u* neacc. etimologic: [ĝesculţá] (= *desculţa*), [aduræí] (= *adurmi*);

– *u* final afon, folosit de către persoanele în vârstă: [cu¯ᵘ], [ĝemᵘ] (= *ghem*);

– păstrarea diftongului *§á*, după consoane labiale, când nu este în silabă finală: [p§ánă], [p§ără];

– *§á* în silabă finală a evoluat la ™: [av™] (< *avea*), [purú™] (< *purcea*);

– *§á*, după consoanele *s, z, ş, j, ţ, r*, se reduce la *á*: [sără] (< *seară*), [zámă] (< *zeamă*), [aşáză] (< *aşează*), [să mæijáscă] (< *să mijească*), [curáÌă] (< *cureauă*);

– diftongul *Âá* > ¾: [m¾ră] (< *moară*), [f¾le] (< *foale*), [d¾re] (< *doare*); în poziţie iniţială de cuvânt, *Âá* > *Ìá*: [Ìámiæ];

– diftongul *Ìo*, rezultat din diftongarea lui *o* în poziţie iniţială de cuvânt sau de silabă, evoluează la *Ìă*, când nu e urmat de o consoană labială: [Ìăĉ] (< *Ìochi* < *ochi*), [Ìărb] (< *Ìorb* < *orb*), [Ìăráş] (< *Ìoraş* < *oraş*);

– diftongul *ŠÌ*, final şi sub accent, > *ó*: [Dumæezó] (= *Dumnezău*), [zo] (= *zău*);

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

– semivocala *Ì* nu se consonantizează în cuvinte precum [vŠduÌă] (= *văduvă*), [văduÌó¯] (= *văduvoi*).

3.1.3. *Consonantism*

– africatele *ĉ, ĝ* evoluează la fricativele *ŝ, û:* [ŝîŝ] (= *cinci*), [fáŝe] (= *face*), [păpúŝ] (= *păpuci*), [múlûe] (= *mulge*), [ûíçgaş] (= *gingaş*);

– oclusivele dentale *t, d* urmate de vocale anterioare (*e* sau *i*) se palatalizează, devenind africatele *ĉ, ĝ*: [fráĉe] (= *frate*), [lápĉe] (= *lapte*), [a scuĉí] (= *a scuti*), [báĝe] (= *bade*), [ĝin] (= din);

– dentala nazală *n* urmată de *e, i* se palatalizează: [púæe] (= *pune*), [bíæe] (= *bine*), [æíme] (= *nime* < *nimeni*), [buæ] (= *buni*);

– oclusivele palatale *à, Ý* > *ĉ, ĝ*: [rărúçĉe] (= *rărunche*), [úçĝi¯ĕ] (= *unghie*), [suĝíţ] (= *sughiţ*);

– ca un fenomen general pentru graiurile din Transilvania, şi în graiul din Feleac se întâlneşte palatalizarea labialelor astfel:

– oclusivele bilabiale *p, b,* urmate de *i, i* final aton sau iot, se transformă în africatele *ĉ, ĝ*: [ĉept] (= *piept*), [sĉin] (= *spin*), [alĝínă] (= *albină*), [alĝ] (= *albi*), dar şi *pĉ, bĝ:* [pĉátră] (= *piatră*), [pĉ™le] (= *piele*), [bĝet] (= *biet*), [bumbĝ] (= *bumbi*);

– oclusiva bilabială nazală *m* > *mæ*: [lácrămæ] (= *lacrămi*), [mæeÌ] (= *meu*), [mæ™re] (= *miere*), dar şi în *æ*: [æíçtă] (= *mintă* < *mentă*), [*doræ*] (= *dormi*), [duræím] (= *durmim*);

– labiodentalele *f, v* > *ŝ, û*: [ŝer] (= *fier*), [ŝ™rbe] (= *fierbe*), [ŝiréz] (= *firez*), [ûin] (= *vin*), [ûisÉ] (= *vis*), [ûiţŠl] (= *viţel*);

– velarele *c, g* urmate de un sunet palatal > *à, Ý*: [àem™şă] (= *cămeşă*), [călàí¯¨] (= *călcâi*), [să à™re] (= *să care*), [să Ý™ĉe] (= *să gate*);

– o acţiune velarizantă similară o au şi vibranta *r*: [r¸] (= *rea*), [cără] (= *care*, pl.); grupurile consonantice *st* : [stárpă] (= *stearpă*), [stîçg] (= *sting*) şi *str*: [strîg] (= *strig*); fricativele *s, j*, care au caracter dur, determinând schimbarea vocalelor anterioare *e, i* > *ă, î* şi dispariţia lui *i* final afon: [tuşŠsc] (= *tuşesc*), [grijŠsc] (= *grijesc*), [nănáş] (= *nănaşi*);

– prin disimilare, *n* intervocalic > *r*: *nimărui, mărunchi, gerunchi, curună*;

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

– la nivel de fonetică sintactică, se întâlnesc următoarele fenomene: *nazalizare* şi *contracţie*: [num-³-Ìán] (= *numa on an*); *asimilare* şi *acomodare*: [ĝimðpămÎntÉ] (= *din pământ*); *disimilare totală*: [pân] (< *pin* < *prin*), [von] (= *vreun*), [vo] (= *vreo*), [cătă] (= *către*), [vost] (= *vostru*); *metateză*: [fâŝe-æi-ţ] (= *face-ni-ţi*), [spúæe-i-ţ] (= *spune-i-ţi*); *haplologie*: [bătú-l-ar ŝi f¾st] (= *bătu-l-ar fi fost*); *scurtări de cuvinte*: [da¯ŝé] (= *dar (de) ce*), [c³] (= *coată*), [o ţî] (= *o ţîră*), [aÌú!] (= *auzi!*).

3.2. Particularităţi morfologice

3.2.1. *Substantivul*

– schimbări de gen: *fânaţă* (fem.), *plămână* (fem.);

– pluralul substantivelor neutre terminate în *-ŠÌ, -éÌ* este *-áÌă*: *părău – părauă, fedeu – fedeauă, lepedeu – lepedeauă*;

– genitiv-dativul substantivelor de tipul *mamă, casă, fată* este în *-i:* [*támi*] (= *mamei*), [*f™ĉi*] (= *fetei)*; prin asimilare, *-e¯ > -i¯* şi, prin contracţie, *-i¯ > -i*, care, după consoane dure, a ajuns *-î*: [cắsî] (= *casei*);

– genitivul analitic, cu prep. compusă *de la: poarta de la şură, uşa de la poiată*;

– dativul este analitic, cu prepoziţia *la*: *o dat de mâncare la câne*, sau cu prepoziţia [cŠtă] (= *către*): [o zîs cŠtă ¯˜] (= *o zis către ea*);

– la vocativ, substantivele masculine sunt însoţite de *mă*: *mă Ioane!, mă copile!,* iar la feminin, de *tu*: *tu Ană!, tu fată!*

3.2.2. *Articolul*

– Articolul nehotărât masculin este *on*: [onðom] (= *un om*), [»ðcal] (= *un cal*);

– Articolul posesiv este *a* invariabil: *a (meu, mei, mea, mele)*.

3.2.3. *Adjectivul*

La comparativ, se foloseşte adverbul *ca*: *mai bun ca, tot aşa de bun ca,* iar pentru superlativ relativ, formele: [hăl] (= *cel*), [hă¯] (= *cei*), [h©¯] (= *cea*), [h‡le] (= *cele*).

3.2.4. *Numeralul*

Se folosesc numeralele ordinale *întii (= întâi) dintii (= dintâi),* şi numeralele colective *tustri (= tustrei), tustrele*.

3.2.5. *Pronumele*

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

– Pronumele posesive *a noşti, a voşti* se folosesc şi substantivate, cu sensul de „membri ai familiei, rude”;

– Formele pronumelui demonstrativ sunt: *aiesta, asta, aieştia, aiestea* – pentru apropiere, *ala, ahăla, aia, ahia, aia, ahăia, alea, ahălea* – pentru depărtare; se mai folosesc şi forme precum *(a)iestalalt, hălalalt, astalaltă, aialaltă, hăialaltă.*

3.2.6. *Verbul*

– Unele verbe se conjugă fără sufix morfologic, iar altele, cu sufix: *(eu) lucru*, dar *(eu) minţesc.*

– Se folosesc formele iotacizate ale unor verbe cu rădăcina terminată în *t (simţesc, sughiţ)*, în *n (viu, să vie)* şi în *r (cei, piei)*;

– Perfectul simplu nu se foloseşte, el fiind înlocuit cu perfectul compus. Nici forma sintetică a mai mult ca perfectului nu este utilizată, ea fiind înlocuită cu o formă analitică alcătuită din perfectul compus al verbului *a fi* + participiul verbului conjugat, uneori în forma feminină: [am f˜ zîs] (= *am fost zis*), [am f˜ mâncátă]. Viitorul se exprimă cu ajutorul formei populare a auxiliarului *a voi* + infinitul de conjugat: *oi face, (î)i mere (= (î)i merge).*

3.2.7. *Adverbul*

Semnalăm câteva adverbe şi locuţiuni adverbiale folosite în grai: *încătrŠu*, [*amu¯uÌán*] (< *amu-i un an*) „anul trecut”, *bágsâmă* (< *bag seamă*) „se pare că”, *númete* „chipurile”, *da’* [= *doar*] *de* „doar, poate”, *astáră* „aseară”, *de-a habóca*, *de-a bolúndu* „degeaba, în zadar”, *de-a dórea* „altădată”, *áltu* „deloc”; adverbe de origine maghiară: *cherestúl* „oblic, de-a curmezişul”, *iába* „degeaba”, *méghiş* „totuşi”.

3.2.8. *Prepoziţia*

Sunt de amintit: prepoziţia *de*, în construcţia cu verbul „a întreba” – *întreabă de tata* (= pe tata) şi prepoziţia *pe* + adv. în complementul circumstanţial de timp *pe seară*: „[ViÌ *pă sáră* la vo¯]”.

3.3. Topica

Este întâlnită construcţia cu formele conjuncte de pronume postpuse în acuzativ, în propoziţii interogative: *găsîtu-l-ai?*, precum şi cu

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

auxiliarul postpus: *dusu-s-o?* sau topica inversată, în interogativele de tipul *e gata: gata-i?*

3.4. Lexicul

Bogat în elemente dialectale, lexicul graiului din Feleac se caracterizează prin prezenţa cuvintelor vechi, specifice zonei nordice a dacoromânei, dar şi prin multe cuvinte de origine maghiară, fapt explicat nu prin convieţuirea efectivă a populaţiei româneşti cu cea maghiară, ci prin contactul cvasipermanent al locuitorilor satului cu oraşul Cluj, unde făceau comerţ.

3.4.1. ***Cuvinte arhaice, moştenite din latină:*** *ai* „usturoi”, *a ajuná* „a nu mânca nimic, a posti”, *céteră* „vioară”, *corn* „unghi, colţ al casei”, *cúte* „gresie”, *níme* „nimeni”, *nap* „sfeclă furajeră”, *păcurár* „cioban”, *porúmb* „porumbel”;

– cuvinte cu sensuri vechi, păstrate: *cárte* „scrisoare”, *lemn* „copac, arbore”;

– dezvoltarea unor sensuri noi ale cuvintelor moştenite: *gheáţă* „grindină”, *lumínă* „lumânare”, *vále* „pârâu, apă curgătoare”;

– termeni noi formaţi din cuvinte moştenite: *a ariní* „a curăţa oalele cu nisip”, *a aí* „a usturoia”, *aitúră* „piftie”, *a credinţá* „a se logodi”, *merindáre* „şervet”;

3.4.2. ***Elemente slave:*** *bóldă* < *bóltă* „prăvălie” (< bg., srb. *bolta*), *cítov* „întreg, sănătos” (cf. bg. *³itav*, scr. *citav*), *a (se) clătí* „a (se) mişca din loc” (< v. sl. *klatiti*), *ojínă* < *ujínă* „chindie” (< v. sl. *užina*), *tínă* „noroi” (< v. sl. *tina*).

3.4.3. ***Elemente de origine maghiară***[1]:

– *aláş* „poliţă, raft”, *(a) buiguí* „a delira”, *buritŠu* „adăpost mic pentru puii de găină”, *ciocúş* „saşiu”, *dupléu* „hăţ”, *fedeu* „capac”, *fúicaş* „repezit, iute”, *fuiáş* [*fui™ş*] „viscol”, *(a) fuieşlí* „a viscoli”, *fişloágă* „ladă pentru cereale”, *húioş* „haină groasă”, *jaşcŠu* „buzunar, portmoneu”, *rátotă* „omletă”, *scorbáci* „bici”, *sóchior* „coş de mână”, *şohán* „niciodată”, *temetéu* „cimitir”, *ţărúză* „instrument de scris pe tăbliţă”.

[1] Am semnalat doar cuvintele care nu apar în Todoran 1960, ori care apar cu formă diferită sau cu sens diferit.

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

3.4.4. ***Calcuri după maghiară:*** *vără dúlce* „vară primară” (< első unokatestvér), *drúmul ţŠrii* „şosea naţională” (< országút), *ochi de găínă* „bătătură” (< tyúkszem).

3.4.5. ***Cuvinte, expresii sau locuţiuni:*** *bidiréi* „un fel de paste făinoase răsucite”, *groznicíe* „furtună mare cu tunete şi fulgere”, *lăscúţe* „paste tăiate mai mic, sub formă pătrată, care se pun în supă de carne”, *mămălígă tiopăită* [*ĉiopă¯ítă*] „mămăligă cu brânză, magiun şi bucăţi de slănină, aşezate în straturi”, *pére (de pământ)* „cartofi”, *a piţigá* „a ciupi”, *ponturós* „glumeţ, spiritual”, *a se durducá* „a se irita, a se supăra”, *a dúce ţudíc* „a duce în spate”, *a-i sta fírea* „a pofti”, *a fáce cálea mânzului* „a merge degeaba, a face cale întoarsă”, *a sta buburúz* „a sta chircit”, *a umblá (mérge) de-a bolúndu* „a umbla (merge) degeaba, fără nici un rost”, *a zbocotí* „a zvâcni”.

3.4.6. ***Mijloace de îmbogăţire a vocabularului:***

– derivare cu prefixe: *desţelenít, scorbáci*;

– derivare cu sufixe: *mutalŠu, boldáş, cucuruzáştină, a ropăí, a greţălí, scuturíci, ponturós, fireótcă* [*úir¯ótcă*], *crácoş.*

4. Concluzii

4.1. Din câte se constată, graiul din Feleacu diferă foarte puţin de graiul localităţii vecine Vâlcele, grai studiat de către Romulus Todoran, în lucrarea amintită. Diferenţele sunt doar de natură lexicală sau semantică (cuvinte cu formă sau cu sens diferit: de exemplu *pére de pământ* în Feleacu, *croámpe* în Vâlcele, pentru „cartofi”, *vârtélniţă* „insectă; unealtă din lemn pentru depănat lâna” – Feleacu, doar „insectă numită şi urechelniţă” – Vâlcele). De asemenea, mulţi termeni consemnaţi de către Romulus Todoran pentru graiul din Vâlcele, în 1950, nu sunt întâlniţi în prezent în graiul din Feleac sau nu mai sunt folosiţi, datorită influenţei constante a limbii literare. Această influenţă, credem noi, va determina treptat slăbirea, până la dispariţie, a graiului.

4.2. Ca şi graiul din Vâlcele, graiul din Feleac poate fi considerat un *grai de tranziţie.* Prezenţa numeroaselor elemente lexicale de origine maghiară, precum şi epenteza lui *c* în grupul *sl* ne duc cu gândul la *subdialectul crişean.* Dar alte trăsături lingvistice, precum transformarea africatelor *ĉ, ĝ* în fricativele *ú, û*, încadrează graiul din

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

Feleac în *subdialectul moldovean*, mai precis la limita vestică a acestuia, împreună cu zona lingvistică a Câmpiei transilvane. Credem că regăsirea acestor trăsături ale subdialectului moldovean într-un sat din inima Transilvaniei se poate explica, aşa cum susţine şi R. Todoran, în legătură cu graiul din Vâlcele, prin imigrarea unei populaţii din Moldova în Transilvania, într-un loc cum este Feleacul unde, nu întâmplător, se află o biserică ctitorită de către voievodul Ştefan cel Mare, în 1488.

BIBLIOGRAFIE

Coteanu 1961 = Ion Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1961.

Dialectologie română = Matilda Caragiu Marioţeanu, Ştefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1977, p. 130 şi urm.

DR, s.n. = „Dacoromania", serie nouă, Cluj-Napoca, I, 1994 şi urm.

Gheţie 1964 = Ion Gheţie, *Cu privire la repartiţia graiurilor dacoromâne. Criterii de stabilire a structurii dialectale a unei limbi*, în SCL, XV, 1964, nr. 3, p. 317–346.

Groza 1998–1999 = Rozalia Groza, *Privire comparativă asupra anchetelor dialectale pentru ALR I şi ALRR – Transilvania în localitatea Feleacu – Cluj*, în DR, s.n., III–IV, 1998–1999, p. 49–55.

Groza-Colciar2004–2005 = Rozalia Groza-Colciar, *Porecle din localitatea Feleacu, jud. Cluj*, în DR, s.n., IX–X, 2004–2005, p. 229–232.

Ivănescu1980 = Gheorghe Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iaşi, Editura Junimea, 1980.

LR = „Limba română", Bucureşti, I, 1952 şi urm.

Marin, Marinescu 1984 = Maria Marin, Bogdan Marinescu, *Graiurile din Transilvania*, în *Tratat*, p. 354–390.

MCD I = *Materiale şi cercetări dialectale*, vol. I. Redactori responsabili: Romulus Todoran şi Vasile Breban, Bucureşti, 1960.

Petrovici 1941a = Emil Petrovici, *Transilvania, vatră lingvistică a românismului nord-dunărean*, în „Transilvania", LXXII, nr. 2, p. 102–106.

Petrovici 1941b = Emil Petrovici, *Graiul românesc de pe Crişuri şi Someş*, în „Transilvania", LXXII, nr. 8, p. 551–558.

Philippide 1923 = Alexandru Philippide, *Originea românilor*, I, Iaşi, Tipografia „Viaţa românească" S.A., 1923.

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

Pop 1950 = Sever Pop, *La Dialectologie. Aperçu historique et méthodes d'enquêtes linguistiques*, vol. I. *Dialectologie romane*, Louvain – Gembloux, Duculot, 1950.
Puşcariu 1976 = Sextil Puşcariu, *Limba română*, vol. I. *Privire generală*, Bucureşti, 1976.
SCL = „Studii şi cercetări lingvistice", Bucureşti, I, 1952 şi urm.
Suciu 1967, Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1967.
Todoran 1956 = Romulus Todoran, *Cu privire la repartiţia graiurilor dacoromâne*, în LR, V, 1956, nr. 2, p. 38–50.
Todoran 1960 = Romulus Todoran, *Material dialectal*, II. *Graiul din Vâlcele (raionul Turda)*, în MCD I, p. 21–126.
Tratat = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
Vasiliu 1968 = Emanuel Vasiliu, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1968, p. 40–193.
Weigand 1908 = Gustav Weigand, *Despre dialectele româneşti*, în „Convorbiri literare", XLII, 1908, p. 441–448.

LE PARLER DE FELEACU (DÉP. DE CLUJ) (*Resumé)*

L'étude constitue une description du parler de Feleacu, village du department de Cluj, point d'enquête 251 – pour l'ALR I et 297 – pour l'ALRR – *Transilvania*.

Après quelques considerations théoriques sur les parlers de Transylvanie, l'auteur caractérise le parler de Feleacu de point de vue phonétique, morphologique et lexical, se rapportant aussi à la description du parler de la localité voisine, Vâlcele, réalisée par Romulus Todoran.

En conclusion, l'auteur considère le parler de Feleacu comme *un parler de transition*, ayant des éléments communs avec le sous-dialecte de Crişana (par exemple, les nombreux mots d'origine magyare ou l'épenthèse de *c* dans le groupe *sl*), mais aussi des éléments communs avec le sousdialecte de Moldavie (par ex., la transformation des affriquées *ĉ*, *ĝ* dans les fricatives *ŝ*, *æ*), à la limite de l'ouest de celui-ci, avec la zone linguistique de la Plaine de Transylvanie. Ce dernier trait peut être expliqué, dans l'opinion de l'auteur, par l'immigration d'une population de Moldavie en Transylvanie, dans la localité de Feleacu étant présente une église fondée, en 1488, par le voïvode moldave Ştefan cel Mare.

CUVINTE-CHEIE: *dialect, particularităţi lingvistice, grai de tranziţie*.
KEYWORDS: *dialect, linguistic characteristics, transition between dialects*.

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu”
400165 Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21

BDD-V721 © 2012 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:04 UTC)